

GULBENES NOVADA VĒSTURES UN MĀKSLAS MUZEJS
PĒTNIECĪBAS DARBA POLITIKA
2017.-2022.GADAM

1. Muzeja pētniecības darba mērķis

Veicināt iedzīvotāju izpratni par Gulbenes novada vēsturi, lepnumu un piederības sajūtu novadam, popularizējot izpētīto muzeja krājumu, materiālo un nemateriālo kultūras mantojumu.

2. Pētniecības darba uzdevumi

- Pētīt un radīt stāstu par Gulbenes novada teritorijas vēsturi
Pētīt, apkopot un sistematizēt informāciju par notikumiem, personībām, prasmēm un vēsturiskiem procesiem Gulbenes novada teritorijā neskatoties uz etnisko, reliģisko vai kādu citu atšķirību.
- Atainot pētnieciskā darba rezultātus muzeja ekspozīcijās
  - Ievērojamākie novada mākslinieki.

Muzejā (Brīvības ielā 10, Gulbene) jāturpina pilnveidot ekspozīcija „Novada mākslinieki no 1818 ....” (Jūlijs Madernieks, Leo Svemps, Ludolfs Liberts, Voldemārs Irbe (Irbītis), Oto Bērtiņš, Jānis Brekte un Jūlijs Straume), bet muzeja krājuma un ekspozīciju telpās „Stāmerienas pils” memoriālā ekspozīcija „Kolorītais Leo Svemps”.

- Muižas Gulbenes novada teritorijā.

Jāizveidota virtuālā ekspozīcija “Muižas Gulbenes novada teritorijā”, iekļaujot to muzejā (Brīvības ielā 10, Gulbene) esošajā ekspozīcijā “Vecgulbenes muiža”. Šī virtuālā ekspozīcija papildinās arī interjeru ekspozīciju muzeja krājuma un ekspozīciju telpās “Stāmerienas pils”.

- Gulbenes novada vēsture.

Jāizveido ekspozīcija par Gulbenes novada teritorijas vēsturi sākot no vissenākajiem laikiem – 2.g.t.pr.Kr.-21.gs. Šai ekspozīcijai nepieciešamas telpas Sarkanās pils (Parka iela10, Gulbene) ēkā.

- Tautsaimniecības attīstība Gulbenes novadā.

Pētot atsevišķas saimniekošanas jomas, turpināsim pilnveidot un attīstīt ekspozīciju „Tautsaimniecība”, kas atrodas muzeja teritoriālajā struktūrvienībā „Klēts”. Jāizveido jaunas muzejpedagoģiskās programmas.

- Pētīt nemateriālo kultūras mantojumu, muzeja krājumā iekļautos priekšmetus un citus materiālus par Gulbenes novada teritoriju - Gulbenes pilsēta un 13 pagasti (Druvienas, Beļavas, Līgo, Lejasciema, Lizuma, Rankas, Galgauskas, Stāmerienas, Litenes, Tirzas, Stradu, Daukstu, Jaungulbenes).
- Padarīt sabiedrībai pieejamus pētnieciskā darba rezultātus izstādēs, konferencēs, semināros, lekcijās, publikācijās un muzejpedagoģiskajās programmās.
- Atbalstīt un veicināt novadpētniecību.
- Papildināt un sistematizēt muzeja pētnieciskās datu bāzes.

3. Pētniecības darba raksturojums

- Krājuma izpētes tēmu noteikšanas kārtība

Krājuma izpētes tēmas tiek noteiktas muzeja speciālistu padomes sēdēs, veidojot jaunas un papildinot jau esošās ekspozīcijas un izstādes, kā arī gatavojot lekcijas, muzejpedagoģiskās programmas un publikācijas. Tēmu izvēlē tiek ņemtas vērā izglītības iestāžu, biedrību un iedzīvotāju iniciatīvas, kā arī vēsturisko notikumu un personu gadadienas.

- Pētniecības darba objekti
  - Muzeja krājums. 2.g.t.pr.Kr.-21.gs.
  - Gulbenes novada aizvēsture. 2.g.t.pr.Kr.-13.gs.
  - Gulbenes novada vēsture. 13.-21.gs.:
    - muižas
    - tautsaimniecība
    - ievērojamākie novada mākslinieki
    - zeme, politika un cilvēks
- Pētniecības darba avoti
  - Gulbenes novada vēsture un mākslas muzeja krājums.
  - Arhīvu fondi.
  - Citu muzeju krājums.
  - Bibliotēku fondi.

- Elektroniskās datu bāzes un digitalizētie materiāli.
- Dzīvo vēstures liecinieku atmiņas.
- Privātkolekciju materiāli.
- Pētniecības darba īstenotāji
  - *Muzeja speciālisti.* Pētniecisko darbu veic vēstures un krājuma nodaļas speciālisti, bet pētnieciskajam darbam atvēlēto laiku ievērojami samazina dažādu citu darba pienākumu veikšana.
  - *Studenti.* Pētniecībā iesaistās arī Latvijas Universitātes, Vidzemes augstskolas, Rēzeknes Augstskolas un citu augstskolu studenti.
  - *Gulbenes novada skolu audzēkņi.* Sadarbībā ar muzeja speciālistiem veic zinātniski pētniecisko tēmu izvēli un izstrādāšanu. Muzeja krājums, muzeja speciālistu un citu pētnieku pētījumi kļūst par avotu bāzi skolēnu zinātniski pētnieciskajiem projektiem.
  - *Novadpētnieki.*
Praktiski visu sadarbībā ar muzeju veikto pētījumu rezultāti nonāk muzeja lasītavā un kļūst pieejami ikvienam interesentam.
- Pētniecības tēmu izvēles kritēriji
  - Muzeja misija.
  - Muzeja vidēja termiņa darbības programma.
  - Krājuma resursi un tā papildināšanas politika.
  - Muzeja iesaistīšanās projektos.
  - Saistība ar Gulbenes pilsnovada, apriņķa, rajona vai novada teritoriju.
  - Aktualitāte (vēsturisko notikumu, ievērojamāko novadnieku jubilejas utt.) un sabiedrības interese.
  - Iestāžu, biedrību un organizāciju pasūtījumi.
  - Muzeja speciālistu kvalifikācija.

4. Pētniecības darba rezultātu novērtējums

- Lielākie pētījumi laika posmā no 2012.-2017.gadam veikti veidojot ekspozīcijas un izstādes. Šo pētījumu rezultātā izdotas arī publikācijas.

Sadarbībā ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Vidzemes reģiona Gulbenes daļu un Latvijas Ugunsdzēsības muzeju tapusi izstāde „Viens par visiem, visi par vienu”.

Kopš 2014.gada izstāde eksponēta VUGD Gulbenes daļā, bet pētījumu rezultāti no 2013.-2015.gadam 13 turpinājumos publicēti reģionālajā laikrakstā „Dzirkstele”.

Gulbenes novada vēstures ekspozīcijas. Muzejā (Brīvības iela 10) izveidota ekspozīcija „Novada mākslinieki no 1818-....”, bet muzeja teritoriālajā struktūrvienībā „Klēts” - „Tautsaimniecība”. Ar turpmākajiem pētījumiem jāturpina šo ekspozīciju pilnveidošana.

Memoriālā ekspozīcija „Kolorītais Leo Svemps”. Muzeja krājuma un ekspozīciju telpās „Stāmerienas pils”. Ekspozīcijas pilnveidošanai nepieciešami turpmākie pētījumi.

Izstāde „Arheoloģiskās liecības Gulbenes novadā”. Izveidota sadarbībā ar lielāko valsts arheoloģisko materiālu glabātavu - Latvijas Nacionālo vēstures muzeju. Sakarā ar izstādi vairākiem muzeja krājumā esošiem priekšmetiem veikta izpēte, papildinot zinātniskā apraksta kartotēku.

P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja ceļojošā izstāde “Latvijas Sarkanais Krusts”. Izmantojot muzeja krājumā un citur pieejamos materiālus, pētīta Latvijas Sarkanā Krusta Gulbenes nodaļas vēsture un papildināta izstāde.

Krājuma izpēte veikta gatavojoties arī citām izstādēm, bet visu iepriekš minēto krājuma materiālu izpēti un papildināšanu nākotnē vēlams turpināt.

- Krājuma izpētes rezultātā izveidotas muzejpedagoģiskās programmas.

Izstādē „Gulbenes viduslaiku pils” tika parādīta lielākā daļa arheoloģiskās uzraudzības laikā iegūto senlietu. Sadarbībā ar arheologu Oskaru Ušpeli organizēts arī seminārs skolotājiem, kurā prezentēta mūsu līdz šim pieprasītākā muzejpedagoģiskā programma “Seno latgaļu aprobe”.

- Krājuma izpēti veicina Nacionālā muzeju krājuma kopkataloga veidošana, jo pētnieciskā darbā var izmantot jau ieskenētās stikla fotonegatīvu, fotogrāfiju un fotopastkaršu kolekcijas, kā arī citus digitalizētos krājuma priekšmetus un visus jauniegūtos muzeja priekšmetus.
- Papildināta krājuma inventāra zinātniskā apraksta kartiņu kartotēka (uzskaite zinātniskā inventāra kartotēkas reģistrācijas žurnālā).
- Muzeja krājuma telpās ērti izmantojama krājuma primārā kartotēka, bet apmeklētāju telpā - krājuma tematiskā kartotēka. Bieži noderīga bijusi gan hronoloģiskā, gan publikāciju, gan personu kartotēka.

- Apmeklētāju telpu vēsturnieki, novadpētnieki un citi interesenti izmantojuši, lai veiktu pētniecisko darbu vai iegūt informāciju, izmantojot muzeja krājumu, iepriekš veiktos pētījumus un citus muzeja materiālus.
- Muzeja speciālisti snieguši lielu skaitu konsultāciju par Gulbenes novada un Latvijas vēsturi.
- Papildināta muzeja mājas lapā pieejamā informācija par muzeja speciālistu pētījumiem, kas sabiedrībai pieejami muzejā.

5. Pētniecības darba problēmas un prioritātes

• Problēmas

- Muzejs nodarbojas ar zinātniski pētniecisko darbu, bet līdz šim rakstu krājumā izdevies publicēt tikai vienu pētījuma fragmentu. Neapšaubāmi jāņem vērā, ka pētniecības darba veikšanu ierobežo nelielais darbinieku skaits, kas tieši nodarbojas ar muzeja krājuma un novada vēstures pētniecību.
- Atsevišķu tematu pētniecību apgrūtina muzeja krājuma nepietiekamais apjoms.
- Pētniecisko darbu apgrūtina ievērojamais attālums līdz valsts arhīviem un muzejiem Rīgā, turklāt ne vienmēr atrastie materiāli ērti izmantojami. Vistuvāk esošā Alūksnes zonālā valsts arhīva fondu izmantošanu apgrūtina sabiedriskā transporta kustības nepietiekamība.
- Daudz laika aizņem muzeja jaunieguvumu (svarīgi priekšmeti Gulbenes novada vai plašākas teritorijas vēsturei) izpēti, kaut gan šai vajadzībai nepieciešamo laiku praktiski nav iespējams ieplānot.
- Autortiesību dēļ Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitalizēto fondu pieejamība muzejā ir tikai daļēja.

• Prioritātes

- Veidot muzeja darbinieku pētīto tematu apkopujošo izdevumu. Tas būs pieejams visām sabiedrības grupām, arī tādiem cilvēkiem, kuri muzeju neapmeklē veselības vai kādu citu iemeslu dēļ. Muzejs tomēr ir vienīgā iestāde novadā, kas tieši pēta Gulbenes novada vēsturi, pagaidām popularizējot pētījumu rezultātus muzejiskiem līdzekļiem, muzejpedagoģiskajās programmās, lekcijās, semināros, konferencēs un publikācijās.
- Strādāt pie prioritāro tēmu kolekciju veidošanas un papildināšanas muzejā, bet nepieciešamības gadījumā izmantot citu muzeju un privātās kolekcijas, arhīvu un dažādu krātuvju materiālus.

- Jaunieguvumu izpētē nepieciešams iesaistīt visus muzeja speciālistus atbilstoši kvalifikācijai.
- Jāiegādājas ērti izmantojama mobilais skeneris, lai ievērojami samazinātu arhīvos pavadāmo laiku un vairāk varētu strādāt uz vietas muzejā ar ieskenētajiem materiāliem.
- Jāizmanto Gulbenes pašvaldības bibliotēku publiskie datori (Gaismas tīkla), lai būtu pieejami iespieddarbi un citi dokumenti vai elektroniskie izdevumi, attiecībā uz kuriem ir spēkā autortiesības.

6. Paredzami pētniecības darba rezultāti

- Papildināts un izpētīts muzeja krājums.
- Izstrādāti ekspozīciju un izstāžu plāni.
- Sagatavoti lekciju, referātu un ekskursiju vadīšanas teksti, kā arī metodiskie materiāli skolām.
- Izveidotas muzejpedagoģiskās programmas.
- Publikācijas medijos un interneta vidē.
- Rakstu krājuma izveidošana un izdošana.
- Sagatavoti tematisko pasākumu scenāriji.
- Papildinātas kartotēkas (zinātniskā apraksta, hronoloģiskā, publikāciju un personu kartotēkas).

Pētniecības darba rezultāti no 2017.-2022.gadam

Plānotais rezultāts	Termiņš	Realizācijas resursi
Papildinātas kartotēkas (zinātniskā apraksta, hronoloģiskā, publikāciju un personu)	2017.-2022.	GNVMM Budžets
Izstādes “Muzeja jaunieguvumi”	2017.-2022.	GNVMM Budžets
Izstāde “Latvijai -100”	2018.	GNVMM Budžets
Rakstu krājums „Gulbenei - 90”	2018.	GNVMM Budžets Projekta finansējums
Tematiskais pasākums “1991.gada janvāra barikādes”	2018.-2022.	GNVMM Budžets
Pilnveidota ekspozīcija “Tautsaimniecība”	2019.	GNVMM Budžets Projekta finansējums
Muzejpedagoģiskā programma ”Linu un vilnas apstrāde”	2019.	GNVMM Budžets Projekta finansējums
Metodiskais materiāls novada vēsturē skolām “Gulbenes novadam - 795”	2019.	GNVMM Budžets
Pilnveidota ekspozīcija „Novada mākslinieki no 1818 ...”	2020.	GNVMM Budžets
Lekcija “Latvijas agrārā reforma: Gulbenes novada teritorijas pagasti.”	2020.	GNVMM Budžets
Virtuālā ekspozīcija “Muižas Gulbenes novada teritorijā”	2021.	GNVMM budžets, Projekta finansējums
Pilnveidota ekspozīcija „Kolorītais Leo Svemps”	2021.	GNVMM Budžets Projekta finansējums

Muzejpedagoģiskā programma "Klusā daba ar zilo šķīvi"	2022.	GNVMM Budžets
Ekspozīcija "Gulbenes novada vēsture"	2022.	GNVMM Budžets
Izstāde "Gulbenes muzejam - 40"	2022.	GNVMM Budžets

7. Darbības spējas uzlabošanas pasākumi 5 gadiem

- Sistemātisku pētījumu rezultātā jāpilnveido muzeja ekspozīcijas.
- Balstoties uz pētījumu rezultātos iegūto informāciju, jāizveido muzejpedagoģiskās programmas.
- Izpētīto tematu populārzinātniskas publikācijas medijos, kā arī interneta vidē, veidojot virtuālās izstādes.
- Pētniecības darba rezultātā muzeja zinātniski pētnieciskā materiālu bāze jāpapildina ar referātiem un lekcijām.
- Sadarbība ar muzejiem un arhīviem, zinātniski pētnieciskajām iestādēm, privātiem kolekcionāriem un citiem vēstures pētniecības nozares speciālistiem.
- Zināšanu papildināšana un speciālo zināšanu apguveursos, semināros, konferencēs un praktiskajos darbos.

Pētniecības darba politiku izstrādāja

Gulbenes novada vēstures un mākslas muzeja Vēstures nodaļas vadītājs

A. SAVICKIS